

EWA REFEROWSKA-CHODAK

Finansowe aspekty ochrony rezerwatów przyrody w Lasach Państwowych

The financial aspects of protection of nature reserves in the State Forests

ABSTRACT

Referowska-Chodak E. 2006. Finansowe aspekty ochrony rezerwatów przyrody w Lasach Państwowych. Sylwan 6: 65-72.

The paper presents the 2001 questionnaire survey data concerning the financial aspects of protection of nature reserves located in the territory administered by the „State Forests” National Forest Holding. As shown in the specification of direct costs (i.a. treatment execution costs) and indirect costs (i.a. part of SF staff remunerations for their participation in decision-making, conservation and execution of protective tasks in reserve area) the financial contribution incurred by the State Forests for the maintenance and conducting of this form of nature protection proved to be substantial.

KEY WORDS

nature reserves, State Forests, nature conservation costs, expenditures and revenues from nature reserves

ADDRESSES

Ewa Referowska-Chodak – Katedra Ochrony Lasu i Ekologii SGGW;
ul. Nowoursynowska 159; 02-776 Warszawa; e-mail: echodak@wl.sggw.pl

Wstęp

Obecność na terenie nadleśnictwa rezerwatów przyrody – oprócz oczywistego faktu, że pozwala na zachowanie cennych i ciekawych fragmentów naszego otoczenia – może być atutem podnoszącym turystyczne walory regionu, sprzyjającym prowadzeniu edukacji przyrodniczej i badań naukowych, ale jednocześnie wiąże się z określonymi kosztami.

W latach 2002-2003 podjęto próbę określenia sumarycznych wydatków, poniesionych przez PGL Lasy Państwowe (LP) w roku 2001, na utrzymanie i prowadzenie 1127 rezerwatów przyrody. W tym celu posłużono się m.in. metodą badań ankietowych, które objęły wszystkie ówczesnie chronione obiekty, położone w granicach Lasów Państwowych [Referowska-Chodak 2004].

W ankiecie, adresowanej do nadleśnictw, zostały umieszczone pytania dotyczące rodzaju wykonanych zabiegów, ich sumarycznego kosztu oraz wielkości zwrotu poniesionych nakładów, dokonanego przez odpowiedzialne za rezerваты jednostki, mające ustawowy obowiązek ich finansowania.

Należy jednak zauważyć, że oprócz kosztów wykonania zabiegów w rezerwach, istnieją jeszcze inne koszty bezpośrednie i pośrednie, wiążące się z utrzymaniem badanych obiektów. Można do nich zaliczyć – obliczone szacunkowo – podatek od powierzchni rezerwatów, płacony przez Lasy do kas gmin, następnie część wynagrodzenia leśników, sprawujących pieczę nad tymi obszarami oraz wydatki ponoszone na opracowanie planów ochrony dla badanych obiektów.

Otrzymane tą drogą dane należy traktować jako orientacyjne, ponieważ pochodzą tylko z jednego roku i trudno w związku z tym stwierdzić, w jakim stopniu reprezentują rzeczywiste

przeciętne wydatki, ponoszone przez Lasy Państwowe na utrzymanie rezerwatów przyrody. Ponadto, ze względu na brak odpowiednich informacji źródłowych, uzyskane wyniki nie uwzględniają na przykład tzw. wielkości utraconych korzyści, czyli zysku netto (różnicy między przychodem a kosztami uzyskania tego przychodu), jakie nadleśnictwo mogłoby osiągnąć z użytkowania danego drzewostanu, gdyby nie był objęty rezerwatową formą ochrony. Jednak ze względu na fakt, że wcześniej nie były prowadzone szczegółowe statystyki, związane z przedstawianą problematyką, można uznać otrzymane wyniki jako pierwsze określenie rzędu wielkości opisywanych wydatków LP, uwzględniające część kosztów „ukrytych”. Zakłada się przy tym, że zarówno elementy składowe wydatków i dochodów z rezerwatów, jak i sposób określania ich wartości, mogą w przyszłości być uzupełnione i udoskonalone.

Koszt wykonanych zabiegów

W 2001 roku, w jednej trzeciej badanych rezerwatów przyrody, wykonano zabiegi na łączną kwotę ponad 1,7 mln zł (dokładnie: 1 740 818,32 zł). Największe sumaryczne koszty poniosły regionalne dyrekcje LP (RDLP) w Lublinie, Toruniu i Białymstoku, zaś najmniejsze – w Gdańsku, Szczecinie i Poznaniu (tab. 1).

Biorąc pod uwagę średnie koszty poniesione na 1 ha rezerwatów, zdecydowanie największe nakłady na utrzymanie badanych obiektów odnotowano w katowickiej i pilskiej RDLP, a w następnej kolejności – w toruńskiej i zielonogórskiej. Może to, przynajmniej po części, wynikać ze specyfiki położenia i warunków przyrodniczych wymienionych dyrekcji. Dyrekcja pilska, toruńska i częściowo zielonogórska znajdują się w zasięgu tzw. łuku gradacyjnego, charakteryzującego się występowaniem stosunkowo ubogich siedlisk, mało zróżnicowanych pod względem gatunkowym drzewostanów i – w związku z tym – o małej odporności na szkodliwe czynniki biotyczne i abiotyczne. Pociąga to za sobą zwiększone wydatki na zabiegi ochronne,

Tabela 1.

Koszty zabiegów w rezerwach w poszczególnych RDLP

Costs of treatments in nature reserves by Regional Directorates of State Forests

Regionalna Dyrekcja LP	Suma kosztów [zł]	Koszt na 1 rezerwat [zł]	Koszt na 1 ha rezerwatu [zł]
Białostocka	199 708,09	1 816	9
Gdańska	38 720,67	578	10
Katowicka	194 609,40	2 162	44
Krakowska	57 933,74	865	24
Krośnieńska	138 852,96	2 353	16
Lubelska	234 910,65	3 356	24
Łódzka	71 704,96	815	12
Olsztyńska	75 098,81	1 173	6
Pilska	66 752,31	3 708	40
Poznańska	13 560,01	199	7
Radomska	39 376,58	505	9
Szczecińska	35 124,31	549	9
Szczecinecka	65 537,00	1 598	28
Toruńska	225 012,01	2 419	34
Warszawska	127 809,89	1 966	26
Wrocławska	112 264,63	1 903	28
Zielonogórska	43 842,30	1 686	34
Razem/średnia w LP	1 740 818,32	1 545	17

przebudowę drzewostanów, zwalczanie owadów o gradacyjnym charakterze występowania itp. Większa intensywność tego typu zabiegów może być wytłumaczeniem wysokich wydatków również w RDLP Katowice, przy czym potrzeba ich stosowania wynika raczej z dużego stopnia zanieczyszczenia i zniekształcenia środowiska wskutek rozwoju przemysłu wydobywczego i przetwórczego.

Najmniejsze nakłady finansowe – rozpatrując koszty jednostkowe na 1 ha badanych obiektów – poniosły Regionalne Dyrekcje w Olsztynie, Poznaniu, Białymstoku, Radomiu i Szczecinie. Może to wynikać z faktu, że w położonych na tym terenie rezerwach chronione są stosunkowo stabilne ekosystemy, nie wymagające intensywnych zabiegów hodowlanych i ochronnych bądź z przesunięcia w czasie, ze względów finansowych, realizacji części prac.

Podatek od gruntu

Informacje o powierzchni różnych kategorii gruntu w badanych rezerwach, zebrane przez Referowską-Chodak [2004], stały się podstawą do określenia wysokości należnego za nie podatku. W 2001 roku, nadleśnictwa płaciły za powierzchnię rezerwatów dwójaki podatek: w przypadku lasów i terenów związanych z gospodarką leśną był to podatek leśny, a w przypadku gruntów ornych oraz użytków zielonych – podatek rolny. Pozostałe kategorie gruntów, tzn. zadrzewienia, wody oraz tereny podmokłe, za które odprowadza się podatek od nieruchomości, w badanym roku były zwolnione z tegoż podatku, zarówno w rezerwach, jak i na terenie parków narodowych, o czym mówi art. 14.13 Ustawy o ochronie przyrody [1991].

PODATEK LEŚNY. Ze względu na fakt, że analiza kosztów związanych z prowadzeniem rezerwatów dotyczyła 2001 roku, podstawą obliczeń były regulacje prawne obowiązujące w badanym roku, czyli zapisy w Ustawie o lasach [1991], zawarte w Rozdziale 9 pt. „Podatek leśny”. Według art. 65a, za 1 ha lasów w rezerwach przyrody należało rocznie zapłacić pieniężną równowartość 0,3 q żyta (cena żyta ogłaszana w komunikacie Prezesa GUS dla potrzeb podatku rolnego). Na rok 2001 cena kwintala żyta została ustalona w wysokości 35,82 zł [Komunikat Prezesa GUS... 2000], zatem podatek płacony przez LP w badanym roku od hektara powierzchni leśnej rezerwatów wyniósł 10,75 zł.

Przemnażając wymienioną wartość podatku przez sumaryczną liczbę hektarów powierzchni lasu w analizowanych rezerwach (84 199 ha), otrzymuje się wartość podatku leśnego, zapłaconego w 2001 roku przez PGL LP do kas gmin, równą 905 139 zł. Jest to przybliżona kwota, nie uwzględniająca ewentualnych zwolnień od opłaty.

PODATEK ROLNY. W przypadku gruntów podlegających opodatkowaniu podatkiem rolnym, przyjęto następujące założenia (na podstawie Ustawy o podatku rolnym [1984 z późniejszymi zmianami]):

- ze względu na brak szczegółowych administracyjnych informacji o użytkach rolnych w rezerwach, pominięto zasadę naliczania podatku od gospodarstw o powierzchni większej od jednego hektara,
- grunty orne należą do klasy IV (najliczniejszej w Polsce),
- w przypadku powierzchni wspomnianych gruntów ornych, brana jest pod uwagę liczba hektarów fizycznych, a nie przeliczeniowych (ze względu na brak szczegółowych informacji o tych gruntach, potrzebnych do ustalenia odpowiedniego przelicznika); odpowiada to przelicznikowi „1,00”, występującemu w klasie IVa w II okręgu podatkowym,
- przynajmniej połowa powierzchni użytków zielonych (łąki i pastwiska) należy do klasy V i VI (najliczniejszych w Polsce), zaś reszta – do grupy III (pozwoli to na zastosowanie przelicznika „1,00”, znajdującego się między III a IV okręgiem podatkowym).

Zgodnie z Ustawą o podatku rolnym [1984 z późniejszymi zmianami], w 2001 roku stawka podatku za 1 ha przeliczeniowy wynosiła równowartość 2,5 q żyta, obliczoną według średniej ceny skupu żyta za pierwsze trzy kwartały 2000 roku. Zgodnie z Komunikatem Prezesa GUS... [2000] stanowiło to 89,55 zł za 1 ha. Według tej samej ustawy użytki rolne klasy V i VI są zwolnione z podatku.

W związku z tym, do obliczenia wartości podatku rolnego od rezerwatów wzięto pod uwagę tylko rzeczywistą powierzchnię gruntów ornych (154,26 ha) oraz połowę rzeczywistej powierzchni użytków zielonych (733,67 ha). Przybliżona wartość podatku rolnego, zapłaconego przez PGL Lasy Państwowe do kas gmin, wyniosła zatem 79 514 zł

Po podsumowaniu wartości podatku leśnego i rolnego, całkowity podatek gruntowy za powierzchnię rezerwatów w Lasach Państwowych wyniósł w badanym roku około 984 653 zł.

Koszty pracownicze (osobowe) utrzymania rezerwatów

Przy próbie określenia kosztów, związanych z prowadzeniem rezerwatów przyrody, nie można pominąć wkładu pracy pracowników Służby Leśnej (SL) różnych szczebli, ze względu na ich udział decyzyjny i wykonawczy w opiece nad tymi obszarami. Dlatego uznano za konieczne szacunkowe określenie części poborów tychże pracowników, przypadającej w sposób proporcjonalny na powierzchnię zajętej przez rezerваты. W tym celu skorzystano z informacji zamieszczonej w „Sprawozdaniu Finansowo-Gospodarczym za 2001 r. PGL Lasy Państwowe” [PGL Lasy Państwowe 2002], według której przeciętne miesięczne wynagrodzenie pracownika SL w nadleśnictwie wyniosło, w badanym roku, 3 352,1 zł (rocznie – około 40 225 zł).

Według informacji podanej przez oficjalny serwis internetowy PGL Lasy Państwowe, średnia powierzchnia leśnictwa w badanym roku wyniosła 1 172 ha. Zatem – po przeliczeniu – na jeden hektar obszaru leśnictwa przypadła część rocznej pensji pracownika Służby Leśnej w wysokości około 34,3 zł. Mnożąc tę kwotę przez rzeczywistą powierzchnię rezerwatów przyrody w 2001 roku (100 225 ha), można otrzymać przybliżoną łączną kwotę wynagrodzenia pracowników SL za sprawowanie nadzoru nad tymi rezerwatami, równą około 3 437 700 zł. Jest to kwota szacunkowa, ilustrująca raczej rząd wielkości niż wielkość dokładną, ze względu na uproszczone wyznaczenie wartości rocznego wynagrodzenia pracownika (bez umundurowania, deputatów, ryczałtu na dojazdy, kosztów utrzymania mieszkania służbowego itp.).

Koszty wykonania planów ochrony rezerwatów

Zgodnie z Ustawą o lasach [1991] „Lasy Państwowe otrzymują dotacje celowe z budżetu państwa na zadania zlecone przez administrację rządową, a szczególnie na (...) opracowywanie planów ochrony dla rezerwatów przyrody znajdujących się w zarządzie Lasów Państwowych (...)” (art. 54.5). Na podstawie informacji uzyskanych od pracowników nadleśnictw, Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych, Wojewódzkich Konserwatorów Przyrody oraz ze „Sprawozdania finansowo-gospodarczego za 2001 rok” PGL LP [PGL Lasy Państwowe 2002] ustalono, że w badanym roku koszty sporządzania planów ochrony poniosły praktycznie wyłącznie Urzędy Wojewódzkie oraz Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W jednym przypadku (rezerwat „Bagno Ciemino” w Nadleśnictwie Szczecinek) w organizację i koszty opracowania projektu planu ochrony włączyły się Lubuski Klub Przyrodników oraz Ekofundusz.

Zwrot poniesionych kosztów

Zgodnie z cytowaną Ustawą o lasach [1991], wszelkie poniesione przez Lasy Państwowe koszty, związane z utrzymaniem i opieką nad rezerwatami przyrody, powinny być zwracane z budżetu

państwa (art. 54). W analizowanym 2001 roku rzeczywisty rozmiar dotacji był dużo skromniejszy niż potrzeby w tym zakresie. Na wcześniej wspomnianą kwotę 1 740 818,32 zł, na którą złożyły się koszty zabiegów wykonanych w badanych obiektach, zwrotowi podległo zaledwie 276 481 zł, co stanowi niecałe 16% wydatków.

Jako „zwrot z budżetu państwa” można potraktować następujące pozycje:

- zwrot z Narodowego i Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, jako że są to tzw. państwowe fundusze celowe. Kwota zwrotu: 139 115 zł.
- zwrot z EKOFUNDUSZU, jako że jest to fundusz powstały w 1992 roku na potrzeby zarządzania środkami finansowymi, pochodzącymi z zamiany części zagranicznego długu gwarantowanego przez państwo na cele ekologiczne (tzw. ekokonwersja długu, do 2010 roku) [www.ekofundusz.org.pl]. Kwota zwrotu: 82 288 zł.
- zwrot z budżetów wojewódzkich i gminnych, zasilanych przez celowe dotacje z budżetu państwa. Zaledwie pięć urzędów wojewódzkich (podkarpacki, śląski, lubelski, małopolski i dolnośląski) oraz jeden urząd gminy (gm. Wałbrzych) wyasygnowały środki na pokrycie części wydatków, związanych z prowadzeniem rezerwatów na terenie LP. Kwota zwrotu: 20 578 zł.

Łączna kwota zwrotu z państwowych środków pieniężnych wyniosła 241 981 zł, co stanowi około 87,5% całej kwoty zwrotu, a zarazem 13,9% wartości kosztów poniesionych przez Lasy Państwowe na zabiegi wykonane w badanych rezerwach.

Wkład finansowy – w wysokości 33 tys. zł (12%) – wniosła również społeczna organizacja zajmująca się ochroną przyrody (Lubuski Klub Przyrodników w Świebodzinie), a niecały 1% refundacji (1,5 tys. zł) pochodził z budżetów parków krajobrazowych, zawierających w swoich granicach około 400 badanych rezerwatów. Zważywszy na poziom dofinansowania przez państwo różnych form ochrony przyrody – w tym wspomnianych parków krajobrazowych, nie zapewniający realizacji wszystkich potrzeb, można uznać, że w ostatnim przypadku zwrot kosztów nastąpił ze środków wygospodarowanych przez same parki, a nie przekazanych im z budżetów wojewódzkich.

Przedstawione tutaj informacje pozwalają na stwierdzenie, że uzyskany zwrot kosztów za wykonane zabiegi w rezerwach, został wypracowany przede wszystkim dzięki dużym staraniom i własnej inicjatywie nadleśnictw. Świadczy o tym dodatkowo fragment „Sprawozdania finansowo-gospodarczego za 2001 rok” PGL LP [PGL Lasy Państwowe 2002], w którym jedną z pozycji przychodów nadleśnictw były dotacje budżetu państwa na zadania zlecone przez administrację rządową na podstawie art. 54 ustawy o lasach, ale wyłącznie „z przeznaczeniem na zalesienia gruntów rolnych i nieużytków oraz przebudowę drzewostanów uszkodzonych emisjami przemysłowymi”.

Dochody z rezerwatów przyrody

Zgodnie z prawem i praktyką terenową, z utrzymywania rezerwatów przyrody mogą również wynikać finansowe korzyści. Wprawdzie określenie „dochód ze sprzedaży drewna” jest przede wszystkim związane z gospodarczym typem drzewostanu, a nie z obszarami chronionymi, to nie można pominąć faktu, że przynajmniej część drewna pochodzącego z zabiegów hodowlanych i sanitarnych w rezerwach jest sprzedawana. Potwierdziły to ankiety przekazane przez część nadleśnictw, w których wprawdzie nie wyszczególniono dokładnych kwot pochodzących z tego źródła, ale zawarto stwierdzenie, że dochód ze sprzedaży drewna pokrył koszty jego pozyskania (w drodze wykonanych zabiegów) oraz wywozu.

Zgodnie z zapisem art. 23.7 Ustawy o ochronie przyrody [1991], podtrzymanym również w obowiązującej od 1 maja 2004 roku Ustawie o ochronie przyrody (art. 13.4–6), wojewoda może wprowadzić opłaty za wstęp na obszar rezerwatu przyrody. Przy czym zgodnie z poprzednią ustawą, prawomocną w badanym 2001 roku, podstawą podjęcia takiej decyzji mogła być istniejąca potrzeba utrzymania infrastruktury turystycznej i edukacyjnej w tym rezerwacie przyrody, zaś zgodnie z obowiązującą ustawą, wprowadzenie opłaty powinno być podyktowane potrzebą ochrony przyrody. Ograniczając poszukiwania do roku badań, w dostępnych źródłach spotkano się z informacją o wdrożeniu tego przepisu w dwóch przypadkach, w rezerwach „Wąwóz Homole” i „Biała Woda” na terenie Nadleśnictwa Krościenko w RDLP Kraków [www.uwoj.krakow.pl]. Zgodnie z informacją udzieloną przez wspomniane nadleśnictwo, z każdego biletu wstępu część zysku oddawana była firmie, która wygrała przetarg na sprzedaż biletów i kontrolę wstępu do rezerwatów, zaś pozostałe wpływy przeznaczane były na utrzymanie porządku i działania edukacyjne w opisywanych obiektach. Z opłat zwolniona była miejscowa ludność oraz wycieczki z przewodnikiem. W 2003 roku oba rezerваты odwiedziło łącznie ponad 150 tys. osób, co przyniosło około 195 000 zł wpływów do kasy nadleśnictwa.

Zestawienie wpływów i wydatków

W tabeli 2 zestawiono wpływy i wydatki poniesione przez PGL Lasy Państwowe w 2001 roku na utrzymanie i prowadzenie badanych rezerwatów przyrody. Ze względu na brak dokładnych informacji o koszcie wykonania części zabiegów, sfinansowanych ze sprzedaży pozyskanego tą drogą drewna, nie wpisano żadnej kwoty przy pozycji „dochód ze sprzedaży drewna” uznając, że zbilansuje się z nieoszacowanymi kosztami tychże zabiegów w kolumnie „Wydatki”.

Podsumowanie

W badanym 2001 roku nie było w Lasach Państwowych jednolitego i spójnego systemu działania w kwestii finansowania zabiegów wykonywanych w rezerwach przyrody. W większości nadleśnictw księgowano poniesione koszty częściowo w dziale „Ochrona lasu”, a częściowo w dziale „Hodowla lasu”. W innych pokrywano koszty zabiegów za pomocą wpływów ze sprzedaży pozyskanego w ich trakcie drewna. W części nadleśnictw starano się uzyskać zwrot wydatków z państwowych środków pieniężnych lub od różnych instytucji i społecznych organizacji. Możliwość wybrania różnorodnych rozwiązań spowodowała, że istnieje realna trudność

Tabela 2.

Zestawienie wpływów i wydatków w rezerwach LP
Specification of revenues and expenditures in SF nature reserves

Wpływy	Zł	Wydatki	Zł
Zwrot kosztów zabiegów	(+) 276 481	Koszty zabiegów ochronnych	(-) 1 740 818
Dochód ze sprzedaży drewna	Brak danych	Podatek od gruntu	(-) 984 653
Opłaty za wstęp do rezerwatów*	(+) 195 000	Koszty osobowe Służby Leśnej	(-) 3 437 700
		Finansowanie planów ochrony	(-) 0
Razem:	(+) 471 481	Razem:	(-) 6 163 171
	Różnica: około (-) 5 691 690 zł		

* odwiedziły w opisanych rezerwach w 2001 r. na podobnym poziomie – visits in the analysed reserves in 2001 at the same level

z precyzyjnym określeniem wszystkich rzeczywistych kosztów – bezpośrednich i pośrednich – poniesionych przez Lasy w związku z utrzymaniem i pielęgnacją rezerwatów.

Oficjalne dokumenty, przedstawiające finansowe aspekty działalności PGL Lasy Państwowe, również nie przynoszą prostej odpowiedzi na pytanie o koszty ochrony rezerwatowej. W „Sprawozdaniu finansowo-gospodarczym za 2001 rok” [PGL Lasy Państwowe 2002] znajduje się jedynie zapis, że „Lasy Państwowe prowadziły prace w rezerwach przyrody na powierzchni 34 558 ha” oraz zbiorcza pozycja w kosztach działalności podstawowej „ochrona lasu, ochrona przyrody i prowadzenie rezerwatów”, która pochłonęła około 181 716 tys. zł. W tym ostatnim przypadku należy zwrócić szczególną uwagę na sam fakt wpisania wydatków, poniesionych na ochronę rezerwatów, w koszty działalności Lasów Państwowych. W obliczu ustawowego zapisu o refundacji tychże kosztów ze środków budżetu państwa, taka pozycja teoretycznie nie powinna być wyodrębniona. W rzeczywistości, dotacje budżetowe na ochronę przyrody, w niezmiennej wysokości 1,5 mln zł rocznie, przyznawane były LP przez wiele lat, ale tylko do końca roku 2000 (na podstawie informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych LP).

W 2002 roku, w branżowym planie kont Lasów Państwowych, ustanowiono samodzielną pozycję zawierającą wydatki ponoszone na ochronę przyrody. Dzięki temu został wyjaśniony, opisany tutaj problem księgowania tychże wydatków w innych działach gospodarki leśnej. Niemniej nadal pozostała nierozwiązana kwestia braku lub niskiego poziomu refundacji kosztów ponoszonych na zabiegi wykonywane w rezerwach przyrody, co zapewne przekłada się na zmniejszenie dynamiki tworzenia nowych chronionych obiektów. Brakuje pieniędzy na opracowywanie planów ochrony rezerwatów, a następnie na ich implementację (realizację). Globalne czy lokalne problemy gospodarcze lub społeczne powodują, że zagadnienia ochrony przyrody spychane są najczęściej na drugi plan, a tymczasem, jak twierdzi Sokołowski [1991], są one nierozzerwalnie związane z właściwym funkcjonowaniem wielu sektorów gospodarki, a także pośrednio decydują o „stanie zdrowia społeczeństwa, jego potencjale intelektualnym i produkcyjnym”. Dlatego też ochrona przyrody powinna być rozpatrywana także w kategoriach ekonomicznych i traktowana jako integralna część działalności społeczno-gospodarczej kraju.

Jednym z rozwiązań problemu finansowania ochrony rezerwatów może być próba poszukiwania możliwych oszczędności. Na przykład Tworek i in. [2002] stwierdzają, że istnieje grupa rezerwatów, w których zanikł przedmiot ochrony, a pozostałe walory przyrodnicze nie dają podstaw do utrzymania tej formy ochrony przyrody. W związku z tym – zważywszy na wykazany w badaniach wysoki koszt utrzymania rezerwatów – należałoby się zastanowić nad potrzebą okresowej weryfikacji celowości ich istnienia. Wspomnianej weryfikacji musiałyby dokonywać zespoły, składające się na przykład z przedstawicieli Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody, naukowców, leśników oraz ewentualnie lokalnych samorządów i organizacji społecznych, na przykład bezpośrednio przed terminem sporządzenia kolejnego planu ochrony rezerwatu (raz na dwadzieścia lat). Kolejnym problemem jest wysokość podatku gruntowego, płaconego przez PGL LP za obszar rezerwatów. Skoro mimo zapisu w Ustawie o lasach [1991], LP jako instytucja nie otrzymują wystarczających środków wspierających prowadzenie rezerwatów, to może – w ramach rekompensaty – należałoby rozważyć czasową redukcję lub zwolnienie z płacenia wspomnianego podatku od powierzchni chronionych obiektów? Trzeci problem dotyczy opłat za wstęp do rezerwatów. Mimo istnienia odpowiedniego przepisu w Ustawie o ochronie przyrody [2004] (art. 13.4-6), w praktyce jest on niezwykle rzadko stosowany. Tymczasem stanowi potencjalne źródło wpływów, które mogłyby zniwelować finansowe obciążenia, związane na przykład z utrzymaniem infrastruktury turystycznej w rezerwach, szczególnie chętnie odwiedzanych przez społeczeństwo. Potwierdzeniem tego faktu jest wysokość wpływów z opłat

za wstęp do dwóch rezerwatów w Nadleśnictwie Krościenko, stanowiąca równowartość około 70% kwoty zwrotu za zabiegi wykonane w badanym roku we wszystkich rezerwach na terenie Lasów Państwowych.

Literatura

- Komunikat** Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 20 października 2000 r. w sprawie średniej ceny skupu żyta za okres pierwszych trzech kwartałów 2000 r. M.P. Nr 34, poz. 708.
- PGL Lasy Państwowe 2002.** Sprawozdanie finansowo-gospodarcze za 2001 rok. Wyd. Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa.
- Referowska-Chodak E. 2004.** Metody i kryteria doskonalenia sieci rezerwatów przyrody na terenie Lasów Państwowych. Praca doktorska wykonana w Katedrze Ochrony Lasu i Ekologii Wydziału Leśnego SGGW w Warszawie.
- Sokołowski A. W. 1991.** Cel i warunki skuteczności ochrony przyrody. Parki Nar. i Rez. Przynr. 10.1-2: 142.
- Tworek S., Cierlik G., Kurzyński J., Mielnicka B., Makomaska-Juchiewicz M., Mróz W., Perzanowska J., Zając K. 2002.** Docelowa sieć Krajowego Systemu Obszarów Chronionych (KSOCh) z uwzględnieniem łączących je korytarzy ekologicznych. Raport końcowy. IOP PAN-NFOŚ, Kraków-Warszawa.
- Ustawa z dnia 15 listopada 1984 r.** o podatku rolnym (tekst ujednolicony). Dz. U. (1993) Nr 94, poz. 431
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r.** o ochronie przyrody. Dz. U. Nr 92, poz. 880.
- Ustawa z dnia 16 października 1991 r.** o ochronie przyrody (z późniejszymi zmianami). Tekst jednolity na podst. Obwieszczenia Ministra Środowiska w Dz. U. z 2001 r. Nr 99, poz. 1079.
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r.** o lasach (z późniejszymi zmianami). Tekst jednolity na podst. Obwieszczenia Ministra Środowiska w Dz. U. z 2000 r. Nr 56, poz. 679.
- www.ekofundusz.org.pl – strona internetowa EkoFunduszu.
- www.lp.gov.pl/Members/Artur/aktualnosci/rogow_narada – strona internetowa PGL Lasy Państwowe, zawierająca informację o średniej wielkości leśnictwa w 2001 roku.
- www.uwoj.krakow.pl – strona internetowa Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie.

SUMMARY

The financial aspects of protection of nature reserves in the State Forests

Between 2002 and 2003, questionnaire surveys were conducted covering all nature reserves situated in the territory administered by the "State Forests" National Forest Holding (SF).

They concerned the financial aspects of maintaining and running the study sites in 2001. The expenses included the costs stated by the forest district administrations of the performed protective treatments, the land tax costs (forest and farmland), the approximate value of part of the staff costs of the Forest Service involved in the protection of reserves, and the costs of drawing up of protection plans. The income included the refund of the expended costs and revenues from nature reserve access fees. The lack of available data made it impossible to estimate the revenues from the sale of timber harvested while working in the reserves and the so called foregone benefits, or net profits, which a forest district administration might have obtained from utilizing a given stand, had it been not placed under protection as a nature reserve.

The total expenses incurred exceeded the above mentioned total income by the amount of over PLN 5,5 million, and we should remember that in the year under study as many as 67 per cent of reserves performed no protective treatments. The value of the loss might have been lower, had the provision of the Forest Law in force concerning the refund (from the State Budget) of the expenses incurred by the State Forests for treatments in the reserves been fulfilled in full. In the year under study (2001), the mentioned refund covered only about 16% of the labour costs incurred, or about 4.5% of all the above mentioned, calculated direct and indirect costs of conducting this form of nature protection.